

Förmåga: Stärk ditt mod att göra rätt genom helikopterperspektiv

Övning: Åskådareffekten

Introduktion till pedagogen:

Att göra val och ta beslut – stärka sin valkompetens

Vi behöver alla göra val här i livet. Vi tar tusentals beslut varje dag, och genom att bli medvetna om vilka situationer vi känner oss säkra eller osäkra i, kan vi öka vår grundtrygghet. Vi kan på så sätt ta hjälp av andra, eller hitta rätt strategier, för att fatta rätt beslut även vid de tillfällen då vi känner oss osäkra.

I många beslutssituationer kan det kännas svårt att bestämma sig på grund av att vi påverkas av vår omgivning, eller för att vi själva vill flera olika saker. Om vi kan få större förståelse för vad som ligger bakom vår vilja och vad som påverkar oss, kan vi lära oss att prioritera och välja utifrån detta. Då blir det lättare att stå upp för våra åsikter och att vara nöjda med våra val och därmed även med oss själva.

Vad påverkar våra beslut?

För en ung människa består livet idag av många önskemål, val och beslut. Det handlar om allt från olika beslut kring sin utbildning till vilka fritidsaktiviteter, vilka kläder eller bara vilken film vi väljer att se en fredagkväll. Vad är det som påverkar våra beslut? Vi behöver förstå att våra behov och värderingar ligger till grund för de beslut vi tar, och fundera på om beslutet leder oss dit vi vill. Det kan till exempel handla om att plugga eller att inte plugga inför ett prov: Att plugga för att klara provet eller för att man gillar ämnen, att INTE plugga för att man ogillar läraren eller för att man inte orkar.

Gör du ditt val utifrån att du själv vill, för att någon annan vill det, för att det är enklast och roligast för stunden eller för att du vet att du blir nöjd när det är gjort?

Gruptryck

På samma sätt som våra beslut påverkar människor i vår omgivning, påverkar vår omgivning oss och våra beslut. Gruptryck finns överallt, i familjen, kompisgänget, klassen och i vårt gemensamma samhälle. Vi har ett behov av att känna tillhörighet och trygghet. Det finns en kraft i att vara en del av en grupp, ett sammanhang, som kan backa upp och stötta oss när vi behöver det. Att trivas på lång sikt i en grupp bygger på att vi delar värderingar och drivkrafter. Rädslan att bli utstött från gruppen kan få oss att agera mot våra värderingar, något som vi i längden inte mår bra av. Självledarskapsträning stärker förmågan att granska den egna viljan och det egna samvetet, vilket ger oss bättre förutsättningar att stå emot negativt gruptryck.

Ett beslut påverkas bland annat av:

- Våra tidigare erfarenheter.
- Familjens åsikter och förväntningar.
- Kompisars åsikter och förväntningar.
- TV och annan media.
- Sociala medier.
- Kultur, traditioner och religion.

Civilkurage är modet att stå upp för sin åsikt, även om det innebär en personlig risk. Det kan handla om att stå fast vid sina värderingar och beslut, även när det kan leda till ett öppet motstånd från omgivningen. Det kan också handla om att våga ingripa i situationer, trots att det innebär en uppenbar risk.

Åskådareffekten är ett socialpsykologiskt fenomen där människor är mindre benägna att ingripa och hjälpa någon i nöd när andra människor är närvarande. Ju fler som ser händelsen, desto större är sannolikheten att ingen agerar. Det beror ofta på att vi tenderar att lägga ansvaret på andra – många tänker att någon annan kommer säkert att göra något, vilket kan leda till att ingen gör något alls.

Ordet "åskådareffekt" kommer från engelskans "bystander effect," där bystander betyder åskådare. Fenomenet började diskuteras efter knivmordet på Kitty Genovese i New York 1964. Ett flertal personer såg henne bli knivmördad och ringde polisen, men under den halvtimmen det tog henne att dö, hann mördaren komma ifatt henne två gånger utan att någon ingrep.

Syfte:

I denna övning får eleverna kunskap om civilkurage och vad det innebär att vara en åskådare som inte ingriper när situationen kräver det. Att inte göra något är också ett val. Eleverna får reflektera kring vad deras val får för konsekvenser för dem själva och andra.

Material:

- Eventuellt något att anteckna på.

Genomförande:

1. Börja med att berätta kort för eleverna om vad civilkurage och åskådareffekten innebär. Kanske har du själv varit med om en situation som krävde civilkurage? Berätta gärna!
2. Nedan finns förslag på filmer med sociala experiment som på olika sätt rör civilkurage och i några fall åskådareffekten. Välj någon/några av filmerna och använd dem som utgångspunkt för diskussion och/eller enskild reflektion.

VIKTIGT! Var noga med att berätta för eleverna innan att detta är sociala experiment och inte riktiga situationer. Det kan vara bra att ge eleverna en kort sammanfattning av filmen innan ni tittar.

Förslag på filmer att välja mellan

Vem bryr sig?

https://www.youtube.com/watch?v=lkrVxFvOQIs&list=PLhu8ajruBJz595hn5_deM2t8nsPtU7BQz&index=19
<https://www.youtube.com/watch?v=cCwmcsGARZU>

Glömma pengarna i automaten:

<https://www.youtube.com/watch?v=Ysg6P70BbyY>

Våld i en hiss:

https://www.youtube.com/watch?v=R1-A7R15uYU&list=PLhu8ajruBJz595hn5_deM2t8nsPtU7BQz

Passa väskan:

https://www.youtube.com/watch?v=u8tuoVzql4E&list=PLhu8ajruBJz595hn5_deM2t8nsPtU7BQz&index=13

Vem hjälper en pensionär?

https://www.youtube.com/watch?v=ytaTyPKzE1w&list=PLhu8ajruBJz595hn5_deM2t8nsPtU7BQz&index=18

Ficktjuven:

https://www.youtube.com/watch?v=VT_O9HrY8Ks&list=PLhu8ajruBJz595hn5_deM2t8nsPtU7BQz&index=11
https://www.youtube.com/watch?v=rqUdoMPZptA&list=PLhu8ajruBJz595hn5_deM2t8nsPtU7BQz&index=20

The bystander effect (på engelska)

<https://www.youtube.com/watch?v=OSsPfbup0ac>

3. DISKUSSION/ENSKILD REFLEKTION:

Låt eleverna fundera på följande efter varje film:

- Vad fick du för tankar när du såg filmen?
- Vad är det som avgör om människor går fram och hjälper till eller inte, tror du?
- Hur hade du gjort i en liknande situation? Varför?
- Har du varit med om något liknande någon gång? (I skolan, med kompisar, på en fest, eller på stan till exempel.)

4. Fördjupa diskussionen genom att tillsammans analysera en av situationerna ur ett helikopterperspektiv. Diskutera först i mindre grupper och sedan tillsammans. Välj en gemensam situation och låt eleverna utgå från dessa frågor i sin diskussion:

- På vilket sätt fanns mod och civilkurage i situationen?
- Vilken påverkan har civilkurage på självkänslan hos de olika personerna i situationen?
- Vilken påverkan har civilkurage på grundtryggheten hos de olika personerna i situationen?

Avslutning

5. Skriv citatet på tavlan:

“Mod handlar inte om att vara orädd, utan om att man tycker något är viktigare än rädslan.”

Ambrose Redmoon, författare (pseudonym)

- Vad betyder citatet för dig?
- Vad kan du göra idag eller denna vecka för att visa mod och civilkurage?

TIPS! Om eleverna har arbetat med Mitt träd (Modul 1), låt dem titta på sina träd igen och se vad de har skrivit på sin stam och sin krona. Går det att koppla till det ni har diskuterat idag?

6. UTVÄRDERING: Vad har du lärt dig eller vilka tankar har du fått i och med denna övning?